

บทที่ 9

ความผิดปกติของร่างกายที่มีผลมาจากจิตใจ (Somatoform and Dissociative Disorders)

เนื้อหา

Somatoform Disorders

- Somatization Disorder
- Hypochondriasis
- Pain Disorder
- Conversion Disorder

Dissociative Disorders

- Dissociative Amnesia and Fugue
- Dissociative Identity Disorder (DID)
- Depersonalization Disorder

Somatoform disorder เป็นกลุ่มของอาการที่เกี่ยวข้องกับทางร่างกายหรือความบกพร่อง ซึ่งเกิดขึ้น โดยไม่มีสาเหตุของพยาธิสภาพทางร่างกาย ซึ่งอาจมีอาการตั้งแต่ ตาบอด ไปจนถึง อัมพาต โดยส่วนใหญ่แล้วอาการจะมีร่วมกัน คือ มีปัญหาทางด้านจิตใจและทำให้มีผลต่อร่างกาย โดยทางการแพทย์ไม่สามารถหาสาเหตุของความผิดปกตินั้นได้ คนไข้ส่วนใหญ่จะรู้สึกถึงความผิดปกติของร่างกาย เพราะฉะนั้นคนไข้จะเริ่มต้นจากการปรึกษาแพทย์ และแพทย์เองก็ไม่สามารถที่จะจัดการกับอาการต่าง ๆ เหล่านั้นได้

ส่วน **Dissociative Disorder** เป็นสถานการณ์ซึ่งรวมถึงการที่บุคคลไม่รู้ว่าตัวเองเป็นใครหรือกล่าวได้ว่าไม่รู้ กาลเวลา สถานที่และตัวบุคคล โดยลักษณะอาการไม่สามารถนึกได้ว่าตนเป็นใคร มาจากไหน หรือคนไข้อาจจะแบ่งตนเองมากกว่า 1 หรือมากกว่านั้น

แบบฝึกหัด

1. Somatoform Disorder คืออะไร อธิบายมาให้เข้าใจ
2. อธิบายลักษณะอาการของโรคต่อไปนี้
 - 1.1 Hypochondriasis
 - 1.2 Pain Disorder
 - 1.3 Conversion Disorder
 - 1.4 Amnesia
 - 1.5 Depersonalization Disorder

Somatoform Disorders

“Soma” หมายถึง ร่างกาย (body) และ somatoform disorders จะเกี่ยวกับการที่คนๆ นั้นจะพูดถึงอาการความผิดปกติต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งจะต้องรักษาแต่ปรากฏว่าไม่มีพยาธิสภาพทางร่างกาย โดยคนไข้เหล่านั้นจะพูดถึงสุขภาพและความรู้สึกถึงความผิดปกติต่าง ๆ ของอวัยวะส่วนต่าง ๆ และโรคในบทนี้ จะสนใจกับ 4 รูปแบบของ Somatoform patterns ได้แก่

1. Somatization Disorder
2. Hypochondriasis
3. Pain disorder
4. Conversion disorder

ถึงแม้ว่าทั้ง 4 โรคจะเกี่ยวข้องกับอาการทางประสาท (neurotic) โดยรวมกับความผิดปกติทางร่างกาย ซึ่งการที่จะวินิจฉัยว่าเป็น somatoform disorders นั้น จะหมายถึงคน ไข้ที่มีอาการมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน ทั้ง 4 อาการ เป็นความผิดปกติทางร่างกาย แต่สาเหตุและการรักษาจะต่างกัน

Somatization Disorder มีปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยทางร่างกายเป็นเวลานาน มักจะเริ่มตั้งแต่อายุ 30 ปี มีอาการของความผิดปกติหรือเจ็บป่วยทางร่างกาย เหมือนกับคน ไข้ทั่ว ๆ ไป ที่มีการเจ็บป่วยทางร่างกาย DSM IV ได้จัดลำดับของอาการที่จะพบในระดับต่ำสุดที่จะวินิจฉัยว่าเป็น Somatization Disorder

1. Four pain symptoms: คน ไข้จะรายงานอาการเจ็บป่วย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกันอย่างน้อย 4 ระบบ เช่น ศีรษะ, หลัง, ข้อต่อ, ช่วงท้อง, ทวารหรือระยะที่มีประจำเดือน การมีเพศสัมพันธ์หรือการถ่ายปัสสาวะ

2. Two Gastrointestinal Symptoms: คน ไข้จะรายงานประวัติอาการอย่างน้อย 2 อย่าง นอกจากการเจ็บปวด จะเกี่ยวข้องกับระบบกระเพาะอาหาร และลำไส้เล็ก เช่น คลื่นไส้ ท้องอืด ท้องเสีย อาหารเป็นพิษ คลื่นไส้ อาเจียนทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ตั้งครรภ์

3. One Sexual Symptoms : คน ไข้จะรายงานอย่างน้อยเกี่ยวกับระบบการสืบพันธุ์ เช่น มีปัญหาเรื่องเพศ ประจำเดือนไม่ปกติ อาเจียน คลื่นไส้แต่ไม่ท้อง

4. One Pseudoneurological Symptom : คน ไข้จะรายงานถึงประวัติของอาการอย่างน้อยหนึ่งอย่าง ไม่แต่เฉพาะความเจ็บปวด แต่เป็นอาการทางพยาธิสภาพของสมอง เช่น มีอาการเล็กน้อยของประสาทสัมผัสหรืออวัยวะมอเตอร์ เช่น มีความผิดปกติของประสาทสัมผัส หรือเกิดการเกร็งของกล้ามเนื้อที่มือ หรือ ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของจิตสำนึกหรือความจำ หรืออาการลิ้ม เป็นต้น

การมีไข้ โรคลมชัก สมองอักเสบ เนื่องอกในสมอง การใช้ LSD. หรือกัญชา อาจเกิดร่วมกับความวิตกกังวล ความผิดปกติแบบเสร์ราซึมและจิตเภท

พรอยด์เชื่อว่าความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและความรู้สึกที่ไม่เป็นความจริงเป็นกลไกป้องกันตนเอง ต่อความรู้สึกที่ตนเองไม่อาจจะยอมรับได้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่ถูกเก็บกดไว้นั้นเป็นเพียงความฝัน นักจิตวิเคราะห์บางท่านเชื่อว่าเกี่ยวกับปัญหาการไม่ยอมรับใน Anal Stage บางคนเชื่อว่า Superego ในผู้ป่วยพวกนี้ไม่มั่นคงจึงทำให้ Ego แยกแยกออกเป็น Normal Ego (Observing Ego) และ Preenatal หรือ Regressive Ego (Experiencing Ego)

การศึกษาในระยะหลังพบว่า ทารกทุกคนเกิดมาในโลกที่ตัวเองไม่รู้จักคุ้นเคยมาก่อนและต่อมาค่อยเกิดความรู้สึกคุ้นเคยทีละน้อย ๆ ต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งของ บุคคล และการรับรู้ต่างๆ ถ้าความคุ้นเคยเช่นนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้จะด้วยสาเหตุใดก็แล้วแต่ เช่น ความไม่คงเส้นคงวา กระทบกระเทือนอย่างรุนแรง เมื่อเจริญเติบโตขึ้นและเมื่อมีความกดดันจากภายนอกเข้ามากระทบ จะเกิดอาการบุคลิกภาพแตกแยกได้ง่าย

Hypochondriasisจะคล้ายคลึงกับ Somatization Disorder มาก จนแยกกันแทบไม่ออก แต่ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ Hypochondriasis มักจะไม่เฉพาะเจาะจงในอาการหรือโรคใดโรคหนึ่ง คนไข้มักจะมีความคิดว่าตัวเองเป็นโรคร้ายแรง เช่น วัณโรค หรือมะเร็งที่ปอดมากกว่าที่จะพูดถึงโรค โรคนั้นโรคนี้อ หรือความผิดปกติทางร่างกาย คนไข้มักจะกลัวว่าตัวเองจะเป็นโรคต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่เป็น ส่วนใหญ่จะอธิบายถึงอาการที่คิดว่าน่าจะเป็นอาการของโรคนั้น ๆ คนไข้จะไปหาแพทย์ขอคำแนะนำและเมื่อหมอบอกว่าไม่ได้เป็นโรคอะไรก็ค่อนข้างผิดหวัง

อาการทั่วไป- คนไข้จะพูดถึงความรู้สึกไม่สบายต่าง ๆ ในเรื่องของกระเพาะอาหาร ปอด คีรีชะ ระบบการสืบพันธุ์ หรือที่ใดที่หนึ่งในร่างกาย อาจจะเริ่มจากกระเพาะอาหาร ซึ่งต่อมากจะไม่ใช่เรื่องการเจ็บปวด แต่กลายเป็นการเป็นทุกข์เกี่ยวกับระบบสัมผัส หรือบางทีเป็นความรู้สึกร้อน ความคัน โลหิตและไปยังส่วนต่าง ๆ โดยรอบบริเวณช่องท้องหรืออื่น ๆ และจะมีโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะท้าทายในการอธิบายอาการต่าง ๆ เหล่านั้น หรือบางครั้งคนไข้อ่านนิตยสารเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ แล้วก็คิดว่าตนเองมีอาการเหล่านั้นด้วย

คนไข้เหล่านั้นค่อนข้างที่จะแน่ใจว่าตัวเองเป็นโรคร้ายแรงต่าง ๆ และไม่สามารถหายได้ ทั้งนี้เพราะคนไข้เองให้ความสำคัญกับเรื่องของสุขภาพของตัวเองเกินกว่าเหตุ ทั้ง ๆ ที่ตนเองมีสุขภาพดี แต่กลัวโรคต่าง ๆ ซึ่งไม่เป็นจริง คนไข้จะรู้สึกว่าตนเองเจ็บป่วยทางร่างกาย แต่คนไข้มักจะมีปัญหาในการบอกอาการที่เกิดขึ้นที่ทำให้คนไข้คิดว่าตนเองป่วย

Pain Disorder

Pain Disorder เป็นลักษณะอาการของการรายงานระยะเวลาของความเจ็บปวด ที่ทำให้มีผลต่อบางขณะของชีวิต ซึ่งไม่พบสาเหตุทางร่างกาย หรือเป็นผลของความเจ็บปวด อันเนื่องมาจากพยาธิสภาพทางร่างกาย DSM – IV – TR ได้แบ่งการวินิจฉัยออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. Pain disorder ซึ่งจะสัมพันธ์กับทางด้านจิตวิทยา และ
2. Pain disorder ซึ่งไปเกี่ยวข้องกับทั้งด้านจิตวิทยาและทางด้านร่างกาย(การวินิจฉัยทางการแพทย์)

The Subjectivity of Pain

เราไม่มีทางที่จะบอกได้ว่าอะไรคือระดับของการเจ็บปวดของแต่ละคน แพทย์และผู้ทำงานเกี่ยวกับด้านสุขภาพจิต ได้มองดูระดับความเจ็บปวด โดยวางอยู่บนพื้นฐานของ “pain behavior” ซึ่งจะรวมถึงการที่คนไข้จะรายงาน โดยแพทย์ฟังพอ ๆ กับจากการสังเกตของอาการ

ในตอนต้นศตวรรษที่ 20 Mapother และ Mayer-Gross ได้แบ่งปรากฏการณ์ของความรู้สึกที่ไม่เป็นความจริงเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มแรก เรียกว่า Derealization เป็นความรู้สึกว่าโลก สิ่งแวดล้อม ถนนหนทาง โต๊ะ หรือบุคคลอื่น เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมและดูไม่คุ้นเคยมาก่อน ความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นแบบทันทีทันใด

กลุ่มที่สอง เรียกว่า Depersonalization เป็นความรู้สึกว่าเอกลักษณ์ของตนเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไป บางครั้งเกิดความรู้สึกว่าตัวเองเกิดแตกแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่เข้าไปมีบทบาทร่วมด้วย เรียกว่า Participation Self และส่วนที่คอยเฝ้าสังเกตดูอยู่ เรียกว่า Observing Self มาในระยะหลังนิยมใช้ Depersonalization แทนความรู้สึกทั้งสองกลุ่มนี้

คนไข้จะมีความรู้สึกว่าตัวเองเปลี่ยนไปจากเดิม มีความรู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของตัวเองอีกที บุคลิกภาพหรือเอกลักษณ์ของตนเองสับสนคลอนแคลนหรืออาจสูญหายไป จนเกิดความรู้สึกว่าไม่มีตัวตนที่แท้จริงอยู่ อาจเกิดความรู้สึกว่า “ฉันเป็นใคร” “ฉันเป็นตัวของฉันเองหรือเปล่า” “ฉันเป็นคนอื่นหรือเปล่า” บางครั้งเกิดความรู้สึกว่าส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหรือของความคิดผิดแปลกไปจากเดิม การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ดูแปลกคล้ายกับดูภาพยนตร์ เสียงหรือคำพูดที่เคยได้ยินเปลี่ยนไปจนแปลกและฟังไม่รู้เรื่อง ในรายที่มีอาการรุนแรงมากจะมีความรู้สึกว่าไม่มีร่างกายหรือชีวิตอยู่ต่อไปอีกแล้ว สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ดูแปลกหรือเปลี่ยนแปลงได้ อาจมีความเชื่อว่าโลกที่อาศัยอยู่นี้ไม่มีอยู่จริง Ackner ได้ให้หลักในการวินิจฉัย Depersonalization ไว้ 4 อย่าง คือ

1. มีการเปลี่ยนแปลงที่ผิดปกติไปจากความจริง
2. การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ
3. ความรู้สึกที่เปลี่ยนไปจากเดิมไม่ถึงขั้นเป็นอาการหลงผิด
4. ความแปรปรวนทางอารมณ์ คือรู้สึกเฉยเมยไม่ยินดียินดีกับคนที่รู้จักชอบพอกันมาก่อน

บางรายอาจมีอาการซึมเศร้าได้ อาการที่อาจเกิดร่วมด้วย คือ วิงเวียนศีรษะ หายใจไม่ออก และอ่อนเพลีย ผู้ป่วยบางรายเกิดมีความรู้สึกคุ้นเคยกับสถานที่หรือสิ่งแวดล้อมบางแห่ง ซึ่งไม่เคยเห็นหรือได้ยินมาก่อน

อาการ Depersonalization อาจเกี่ยวกับพื้นที่โล่งแจ้ง เช่น บริเวณขั้วโลก ทะเลทราย และมหาสมุทร การเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมทันทีทันใด เช่น นั่งเครื่องบินจากประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงฮอร์โมนในร่างกาย เช่น ระยะก่อนมีประจำเดือนหรือหลังคลอด

ต่าง ๆ เช่น การงอตัว, การเคลื่อนไหว, ซีโรรงหรืออื่น ๆ แต่บางครั้งคนไข้เองไม่สามารถที่จะบอกจุดของความเจ็บปวดได้อย่างแม่นยำ ไม่ใช่เป็นเพราะคนไข้ไม่รู้เรื่องหรือเกินกว่าเหตุ

Pain disorder เป็นอาการที่ค่อนข้างธรรมดาสำหรับจิตแพทย์และในผู้หญิง และเป็นข้อสังเกตว่าเมื่อใดที่รู้สึกปวดระดับของความเจ็บปวดจะขึ้นอยู่กับความเครียดของคนไข้ด้วย Schwartz , Slater และ Birchler (1994) ได้รายงานการศึกษาเกี่ยวกับคนไข้ที่เครียดและที่ปวดหลังเรื้อรังจะรายงานความรู้สึกปวดและแสดงออกของความเจ็บปวด โดยทางพฤติกรรมมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบกับที่ไม่มีปัญหาด้านอารมณ์

การรายงานความเจ็บปวดจะอยู่ในส่วนของหัวใจหรืออวัยวะอื่น ๆ หรือหลังด้านล่างหรือซีโรรง (ปวดศีรษะจากความเครียดและปวดศีรษะข้างเดียว (Migraines) ไม่ได้รวมอยู่ในอาการ pain disorder ในคนที่โรคนี ซึ่งมีสาเหตุมาจากจิตใจ หรือ psychologically caused (psychogenic) จะพัฒนาอาการเข้ามาอยู่วิถีชีวิตของตนเอง และมักจะเป็นพวกที่พบแพทย์เป็นประจำ เพื่อจะให้ได้รับการยืนยันจากแพทย์และได้ยา เพื่อลดความเจ็บปวดนี้ ถึงแม้ว่าการไปพบแพทย์จะไม่ประสบความสำเร็จในการที่จะบอกว่าปัญหาอยู่ตรงใด นอกจากนี้บางคนจะใช้ทั้งยาไปจนถึงการรักษาด้วยการผ่าตัด เพื่อการรักษาก็ตาม

Conversion Disorder

Conversion Disorder เป็นที่รู้จักในนามของ hysteria ซึ่งเป็นอาการของความเจ็บปวดทางร่างกายที่ไม่สามารถควบคุมได้ โดยไม่มีพยาธิสภาพทางร่างกาย hysteria มาจากภาษากรีกว่า uterus (มดลูก) ซึ่งสอนโดย Hippocrates และคนอื่น ๆ ว่าความผิดปกติที่เกิดขึ้นในผู้หญิง มีสาเหตุมาจากเรื่องเพศ เป็นผลมาจากปัญหาจากมดลูก แต่ไม่มีผลต่อส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย ทั้งนี้เป็นผลจากความปรารถนาเรื่องเพศและความปรารถนาที่มีลูก ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการหายใจไม่ออก จุกอยู่ที่คอหรือจากอารมณ์โกรธ หรือเกรี้ยวกราด ซึ่งฮิปโปเครติส คิดว่า วิธีการแก้ไขที่ดีที่สุด คือ การแต่งงาน เป็นวิธีการรักษาที่ดีที่สุด ฟรอยด์ ใช้คำว่า conversion hysteria สำหรับความผิดปกตินี้ เพราะเขาเชื่อว่า อาการของโรคเป็นการแสดงถึงผลของการเก็บกดของพลังทางเพศ จิตใต้สำนึกมีความขัดแย้งกับความปรารถนาทางเพศและกลับมาแสดงออกทางร่างกาย เช่น คนที่รู้สึกผิดกับการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง จะมีอาการของการเป็นอัมพาตที่มือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากการรู้สำนึก แต่เป็นผลมาจากการไม่ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของความผิดปกติทางร่างกายเท่านั้น

เหมือนกับภาพยนตร์ คือ เดินทางข้ามประเทศมีอาชีพใหม่ เริ่มชีวิตใหม่ทั้งหมด รูปแบบของ dissociative amnesia เหมือนกับ conversion disorder แตกต่างกันที่แทนจะหนีเหตุการณ์ที่ไม่พึงพอใจออกมาในรูปของความผิดปกติของร่างกาย ก็หนีด้วย “ความคิด” นั่นคือกระบวนการรู้คิดถูกปิดกั้นอย่างอัตโนมัติ (= repression) นั่นเอง

Dissociative Identity Disorder (DID)

ในสมัยก่อนรู้จักกันนามของ multiple personality disorder(MPD) ลักษณะเด่นได้แก่การที่คนไข้จะแสดงตัวเองอย่างน้อย 2 บุคลิกในตัวเองโดยที่คนไข้จะเปลี่ยนจากบุคลิกลักษณะหนึ่งไปอีกลักษณะในระยะเวลาอันสั้นไปจนถึงเป็นปี ๆ แต่การเปลี่ยนในระยะเวลาจะพบบ่อยกว่าบุคลิกภาพปกติ (host personality) จะแตกต่างอย่างมากจากลักษณะอีกแบบ (Alter identities) บุคลิกหนึ่งอาจจะเป็นคนอิสระ สนุกสนาน อีกบุคลิกจะเงียบ เป็นนักวิชาการและเอาจริงเอาจัง ซึ่งลักษณะต่าง ๆ ของทั้ง 2 ลักษณะจะถูกมองหรืออธิบายโดยคนอื่น

ธรรมชาติของ Alters

Alters ไม่สามารถที่จะใช้ในความหมายของบุคลิกภาพได้ เพราะเป็นลักษณะของการเสแสร้งเป็นลักษณะที่เป็นผลมาจากความขัดแย้งภายใน แรงขับ ความจำ และความรู้สึก เป็นความเชื่อของคนไข้ที่เชื่อว่ามีคนอื่นหรืออยู่ในตัวคนไข้ เป็นการหลงผิด (dissociative delusion)

บทบาทที่จะพบในลักษณะทาง Alter ของคนไข้ DID จะรวมทั้งบทบาทของเด็ก คนปกป้อง คนทำโทษ เพศตรงข้ามคนไข้ ที่จะพบในคนไข้ DID และโดยปกติ alter จะรู้จัก host personality ของตัวเอง แต่ host personality ไม่ได้รับอนุญาตให้รู้ว่าตัวเองถูกยึดครองทั้งสถานที่ เวลา และร่างกาย และบางครั้ง amnesia ระหว่าง alters ก็อาจจะเกิดขึ้น แต่เป็นที่น่าสนใจมากในกรณีที่ว่าบุคลิกหนึ่งที่อยู่那儿รู้ทุกสิ่งทุกอย่างและให้ความร่วมมือกับผู้บำบัดจะเกิดผลดีเป็นอย่างยิ่ง

Depersonalization Disorder

เป็นความแปรปรวนทางจิตใจ มักเกิดขึ้นในวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ตอนต้นซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกที่ไม่เป็นความจริง (Feeling of Unreality) บุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม บางครั้งรู้สึกว่าตัวตนหรือสิ่งแวดล้อมไม่มีอยู่จริง เรียกได้ว่า loss of the sense of self ซึ่งลักษณะอาการเหล่านี้เป็นขั้นต้นของการพัฒนาการไปสู่อาการของโรคจิตเภท

ในปี 1898 Dugas ได้นำเอาคำว่า “Depersonalization” มาใช้เป็นคนแรก และได้เขียนเอกสารและรายงานหลายฉบับร่วมกับ Moutier เกี่ยวกับเรื่องนี้การเขียนเน้นหนักไปในแนวของปรัชญามากกว่าจิตเวชศาสตร์

การหลีกหนีและการได้รับสิ่งที่ดีขึ้น (Escape and Secondary Gain)

ในปัจจุบันนี้ พยาธิสภาพที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้ไม่ได้แปลความแบบเดียวกับที่ฟรอยด์พูดที่ว่า (Conversion) เป็นผลมาจากความขัดแย้งในเรื่องเพศหรือความผิดปกติทางจิตใจทำให้เกิดความผิดปกติทางร่างกาย แต่ยังคงเรียกว่า conversion disorder โดยที่อาการทางร่างกายเป็นสิ่งที่ทำให้คน ๆ นั้นสามารถที่จะหลีกหนีจากสถานการณ์ที่ตึงเครียดต่าง ๆ โดยที่ไม่ต้องรับผิดชอบในการที่จะทำสิ่งนั้นอีกต่อไป และยังได้รับการดูแลเอาใจใส่เพิ่มขึ้นอีก เช่น ความสนใจจากคนรัก หรือความช่วยเหลือทางการเงิน ซึ่งกลายเป็นตัวเสริมแรงให้คงไว้ถึงอาการหรือความบกพร่องนั้น

การลดลงของจำนวนผู้ป่วย

ในปัจจุบันนี้ปรากฏว่าคนป่วยโดยอาการของ conversion disorder ลดลง ทั้งๆที่สมัยก่อนนั้น อาการนี้จะเกี่ยวกับพลเรือนหรือทหารที่เกี่ยวข้องกับสงครามต่าง ๆ โดยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 conversion disorder ได้รับการวินิจฉัยในกลุ่มของพวกทหารมากเพราะเป็นอาการที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ความเครียด ไม่ว่าจะเป็นอาการเป็นอัมพาตที่ขาหรืออาการทางร่างกายอื่น ๆ

ลักษณะอาการทาง conversion disorder จะเกิดขึ้นโดยดูจากอาการทางร่างกายเป็นพื้นฐาน ดังนั้นจะมีประโยชน์กว่าถ้าจะมองในลักษณะอาการ 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. ประสาทสัมผัส
2. การเคลื่อนไหว
3. อวัยวะภายใน

อาการของประสาทสัมผัส ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับอาการของ conversion type ได้ ที่พบบ่อยที่สุดจะรวมถึงการเสียหรือเสียบางส่วน of ประสาทสัมผัส การรับรู้ความรู้สึก เสียการรับรู้เกี่ยวกับความเจ็บปวด หรือประสาทสัมผัสอื่น ๆ เช่น ความรู้สึกปวดแปลบ ๆ เสีย หรือความร้อน ความผิดปกติทางประสาทสัมผัสจะเริ่มตั้งแต่ ตาปรือ กว้างแสงสว่าง มองไม่เห็นตอนกลางคืน และส่วนผสมระหว่างมองไม่เห็นและการลืม หรืออาจจะมิตาบอกสี มองเห็นด้วยตาเพียงข้างเดียว เป็นต้น

การเคลื่อนไหว อาการของความผิดปกติทางการเคลื่อนไหวร่างกายกว้างมาก แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่พบบ่อย ๆ อัมพาต-อาการของ conversion reaction ที่พบการเป็นอัมพาตที่อย่างใดอย่างหนึ่งของแขน ขา โดยเฉพาะการเสียการทำงานทางแขนหรือขา เช่น นักเรียนจะมีอาการเป็นตะคริวจนไม่สามารถขีดเขียนได้ แต่สามารถที่จะเล่นเปียโน สับไฟได้ กล้ามเนื้อกระตุก (Tremors) และ tics (การกระตุกของกล้ามเนื้อบางส่วน) เป็นสิ่งธรรมดา นอกจากนี้แล้วอาการการ

Dissociative Amnesia and fugue

Amnesia เป็นเรื่องของอาการที่ไม่สามารถที่จะจำประสบการณ์ในอดีต บางส่วนหรือทั้งหมดได้ การลืมที่เกิดขึ้นอย่างฉาบ อาจเกิดขึ้นในคนเป็นโรคประสาท โรคจิต ความผิดปกติของสมอง ซึ่งรวมถึงพวกที่ได้ผลจากการที่สมองได้รับความกระทบกระเทือนที่ central nervous system ถ้า amnesia มีสาเหตุมาจากพยาธิในสมองความจำต่าง ๆ จะหายไปอย่างไม่มี การฟื้นคืนมาอีก

ชนิดของ **Dissociative Amnesia** Psychogenic หรือ dissociative amnesia จะจำกัคอยู่กับการที่ไม่สามารถที่จะฟื้นความจำกลับมาได้ คนที่ลืมนั้นเป็นเพราะอยู่ใ้ระดับของจิตสำนึก แต่บางครั้งอาจจะกลับขึ้นมา ถ้าคนไข้ถูกสะกดจิต Psychogenic amnesia แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. localized จำสิ่งที่เกิดขึ้นในเวลาใดเวลาหนึ่งไม่ได้
2. selective ลืมบางอย่างแต่ไม่ทั้งหมดของช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง
3. generalized ลืมประวัติความเป็นมาของตัวเองทั้งหมด
4. continuous จำอะไรไม่ได้ภายใต้ช่วงเวลาหนึ่งในอดีต

2 ชนิดหลังพบน้อยมากกว่า 2 ชนิดแรก Psychogenic หรือ dissociative amnesia จะเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นได้หลังจากประสบการณ์ที่ร้ายแรงของชีวิต เช่น ในช่วงการเป็นทหาร หรือหลังเหตุการณ์ร้ายแรงหรือหายนะของชีวิต ซึ่งเหตุการณ์นั้นสำหรับบางคนอาจจะสามารถแก้ไขได้เป็นอย่างดี

Typical Symptoms

ปฏิกิริยาที่พบใน dissociative amnesia ก็คือ คนไข้ไม่สามารถจำชื่อ อายุ บ้าน พ่อแม่ คู่สมรส ญาติ หรือเพื่อนได้ แต่ความสามารถพื้นฐาน เช่น อ่าน พูด ทำงาน หรืออื่น ๆ ยังคงอยู่มองดูเป็นปกติทุกอย่างถ้าไม่พูดถึงสิ่งที่ลืม ซึ่งสิ่งที่ลืมนั้นในแง่ทางจิตวิทยาจะหมายถึง “episodic” (ประสบการณ์จากเหตุการณ์ต่าง ๆ) หรือชีวประวัติ (autobiographical) ของตนเอง อย่างอื่นที่คนไข้มักจะจำได้ก็คือ ความหมายของภาษาหรือเนื้อหา ทักษะในการทำสิ่งต่าง ๆ การรับรู้หรือความจำสั้น ๆ จะยังคงมีอยู่

Fugue State

เป็นช่วงของการที่คนไข้ไม่ใช้แต่ลืม (Amnesia) เท่านั้น แต่ยังออกไปจากบ้าน โดยไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหนอาจเป็นวัน เป็นอาทิตย์ หรือแม้แต่เป็นปี เช่น คนไข้อาจจะพบตัวเองอยู่ที่ไม่รู้จักรู้ว่ามาถึงที่นั่นได้อย่างไร และลืมอย่างสนิทในช่วงของ Fugue period ซึ่งในช่วงเวลานั้น จะ

หัดตัวของกล้ามเนื้อหรือหัวแม่มือ หรือแม้แต่ข้อต่อใหญ่ ๆ เช่น ออก หรือเข่า ซึ่งอาการอัมพาตหรือ การหัดตัวของกล้ามเนื้อมีผลทำให้เดินลำบาก คนที่มีอาการเหล่านี้โดยเฉพาะที่เข่า อาจจะถูก บังคับให้ขึ้นแขน ขาออกขณะเดิน

ในส่วนเกี่ยวกับการพูดที่ผิดปกติ คือ aphonia คือ การที่สามารถพูดได้ กระซิบ หรือเงียบ (ไม่มีเสียง) คนที่พูดได้แต่กระซิบ แต่กลับโอได้ด้วยเสียงปกติ aphonia มักจะเป็นอาการธรรมดาคา conversion reaction ที่เกิด ขึ้นภายหลังจากที่มีอาการทางอารมณ์ (emotional shock) แต่อาการเงียบ (mutism) เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก และในบางครั้งอาการอาจเกิดขึ้นซ้ำอีกคล้ายกับอาการของลมบ้าหมู คนที่มีอาการหรือ โรคเหล่านี้จะแสดงอาการ ซึ่งไม่ใช่อาการของลมบ้าหมูจริง ๆ เพราะคนเหล่านี้ มักจะไม่ทำให้ตัวเองบาดเจ็บจากการล้ม ไม่มีการตอบสนองของแสง แต่สามารถควบคุมการ ทำงานของอวัยวะขยับได้ และจะไม่มีอาการของความผิดปกติต่าง ๆ ถ้าไม่มีคนอื่นอยู่ด้วย

อาการจากอวัยวะภายใน

ใน DSM-IV-TR กล่าวถึงอาการของความผิดปกติของ conversion type เอาไว้ 4 อย่าง ได้แก่

1. ประสาทสัมผัส
2. การเคลื่อนไหว
3. อาการกระตุกหรือชัก
4. ผสมผสาน

แต่อย่างไรก็ตามยังมีอาการจากภายในร่างกาย เช่น รู้สึกมีก้อนติดคอ หายใจไม่ออก โธ หายใจลำบาก หนาว เรอ คลื่นไส้ อาเจียน รวมไปถึงอาการต่าง ๆ ที่เป็นผลจากอวัยวะภายในที่ แสดงออกมา อาการต่างๆ ที่แสดงออกจะมากน้อยรุนแรงไม่เท่ากัน บางคนอาจมีไข้หรือในบาง กรณีที่คิดว่าตัวเองตั้งครรภ์ จะไม่มีประจำเดือน ท้องใหญ่ขึ้น รวมทั้งหน้าอกใหญ่โตขึ้น และมี อาการของคนแพ้ท้องด้วย

เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาการของคนไข้

ในการพัฒนาการของอาการของ conversion type จะมีเหตุการณ์เหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้อง นั่นคือ คนไข้จะ

1. ประารถนาที่จะหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจบางอย่าง
2. ป่วยอย่างกะทันหันเพราะปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์บางอย่าง

3. เริ่มแสดงอาการทางร่างกาย โดยไม่เห็นความสัมพันธ์ของอาการกับสถานการณ์ที่ตั้ง
เครียดนั้น

ซึ่งอาการทั้งหลายเหล่านั้นมักเริ่มจากการได้รับข้อมูลจากการสังเกตจากญาติ ดูจาก
โทรศัพท์ หรืออ่านจากวารสารต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามแรงผลักดันที่สำคัญของคนที่ใช้ conversion
type ก็คือการหลีกเลี่ยงหรือลดความตึงเครียด โดยการแสดงออกมาของความเจ็บป่วยเป็นการนำเอา
ปัญหาทางอารมณ์ออกมาเป็นปัญหาทางร่างกายแทน และเมื่อครั้งหนึ่งทำได้ จะยังคงอยู่ถ้าได้รับ
การเสริมแรงจากการที่ ถ้าความตึงเครียดนั้นลดลงหรือได้รับสิ่งอื่นทดแทน ไม่ว่าจะเห็น
ใจ การช่วยเหลือ เอาใจใส่หรือแม้แต่ได้วัตถุสิ่งของมาทดแทน

Dissociative disorders

คำว่า Dissociation หมายถึง การที่คนสามารถแยกสภาวะจิตใจออกจากจิตสำนึกของ
ตนเอง เราจะแยกความคิดกับการกระทำ เช่น เมื่อเราสคาร์ทรถจะขับออกไป ขณะเดียวกันก็คิดว่า
วันนี้จะทำอะไรบ้าง หรือดู TV ขณะที่พูดโทรศัพท์ เราจะไม่มีสมาธิกับสิ่งที่เราทำ แต่เราสามารถที่
จะทำได้โดยอัตโนมัติ และไม่มีปัญหา นั่นคือในชีวิตประจำวันของเรา เรามีกิจกรรมหลายอย่าง
ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ โดยเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องความจำและการรับรู้
ซึ่งคนเราสามารถที่จะจดจำได้ โดยเราไม่ได้ตั้งใจ หรือเรารับรู้สิ่งต่าง ๆ โดยที่เราไม่ได้รู้ถึงการ
รับรู้ นั้น ซึ่งการจำแบบนี้เราเรียกว่า implicit memory และ implicit perception (implicit memory =
ความจำที่เกิดขึ้นในระดับที่ต่ำกว่าจิตสำนึก implicit perception = การรับรู้ที่เกิดขึ้นในระดับที่ต่ำ
กว่าจิตสำนึก)

ซึ่งจากแนวคิดเหล่านี้ทำให้ cognitive psychology พัฒนาอย่างรวดเร็ว และจากสถานการณ์
เหล่านี้กระบวนการรู้คิดของมนุษย์จะมีการลืมบางสิ่งบางอย่างหรือทั้งหมด หรือสามารถที่จะ
ควบคุมได้ทั้งหมด ซึ่งเมื่อกระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้น คนที่มีปัญหาอาจจะไม่สามารถที่จะแสดง
ข้อมูลธรรมชาติบางอย่างให้เห็นได้ เช่น ข้อมูลส่วนตัวของตัวเอง หรือในคนที่มีความสุขดี อาจจะ
แสดงออกมาในรูปของความฝัน หรือแสดงในรูปของกิจกรรมอื่น ๆ เหมือนกับอาการของ
somatoform disorders, dissociative disorder จะแสดงออกเพื่อหลีกเลี่ยงความกระวนกระวายใจ
ความเครียด นั่นคือ ความผิดปกติ ทั้ง 2 แบบ เป็นการที่บุคคลปฏิเสธความรับผิดชอบ ความ
ปรารถนาหรือพฤติกรรมที่ยอมรับไม่ได้ (unacceptable) ด้วยลักษณะอาการของสภาวะของ
Dissociative ไม่ว่าจะ เป็น Dissociative amnesia and fugue , dissociative identity disorder และ
depersonalization disorder